

KAMU POLİTİKASI OLUŞTURMA SÜRECİNDE BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ: E-DEVLET UYGULAMALARI

Özet

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişin yaşandığı günümüzde, küreselleşmenin etkisiyle hemen her alanda yaşanan değişim kaçınılmaz olmuştur. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin ekonomik, toplumsal ve kültürel alanlarda etkisinin derinden hissedildiği bilgi çağı, devletin rolünde ve kamu hizmetlerinin sunumunda da kendisini göstermiştir. Bilgi teknolojilerindeki hızlı gelişme, kamu yönetiminin hizmet sunumuna hız, kalite ve maliyet bakımından katkı sağlamıştır. Bilgi iletişim teknolojilerinin kullanım amacı bakımından zaman içinde geçirdiği değişim, kamu politikası süreçlerini ve aktörlerini de kaçınılmaz olarak etkilemiştir. Buna bağlı olarak gelişen e-devlet uygulamaları ise bilgi iletişim teknolojileri yardımıyla devamlılığını sağlayacak olan yeni devlet anlayışının bir yansımasıdır. E-devlet uygulamalarıyla kamu hizmetleri vatandaşlara, özel kesime ve kamu kurum ve kuruluşlarına etkileşimli bir şekilde sunulmaya başlanmıştır. E-devlet ile ilgili risklerin ve faydaların ortaya konulması için stratejilerin

belirlenmesi, eylem planlarının hazırlanması ve uygulanması, vatandaşların sürece katılımı, çok yönlü ve çok aktörlü bir yapı teşkil eden kamu politikası süreci ile ilişkilidir.

Çalışma kapsamında teknolojik gelişmelerin kamu politikalarına yönelik etkileri, bilgi teknolojilerinin devlet üzerindeki dönüşümü olarak karşımıza çıkan e-devlet uygulamaları ve kamu politikası aracı olarak bilgi iletişim teknolojileri çerçevesinde değerlendirilecektir. Sonrasında ise Türkiye’de e-devlet politikalarının ortaya çıkma süreçleri ve bu politikaların oluşturulma süreçlerinde etkili olan aktörlere genel olarak değinilecektir. Bu amaçlar doğrultusunda yöntem olarak, literatür taraması ile çalışmanın temelini oluşturan kavramlar açıklanmış, yapılan etkinlikler değerlendirilmiş ve konuyla ilgili mevcut durum tespit edilerek gerçekleştirilmiş çalışmalara ilaveten yapılması önerilen hususlar ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kamu Politikası, Bilgi ve İletişim Teknolojileri, E-Devlet

INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN PUBLIC POLICY FORMATION: E-GOVERNMENT APPLICATIONS

Abstract

In today's world of transition from industrial society to information society, the change that has taken place in every area under the influence of globalization has become inevitable. The information age, in which information and communication technologies are felt deeply in economic, social and cultural fields has also shown itself in the role of the state and in the presentation of public services. The rapid development of information technologies has contributed to the provide of services to the public administration in terms of speed, quality and cost. The change over time that information communication technologies have inevitably affected public policy processes and actors. Accordingly, e-government applications are a reflection of the new state understanding that will provide continuity through the help of information communication technologies. With e-government applications, public services have begun to be offered to citizens, private sector and public institutions and organizations in an interactive

manner. In order to identify risks and benefits related to e-government the determination of strategies , the preparation and implementation of action plans, the involvement of citizens in the process is related to the public policy process, which is a multi-faceted and multi-actor structure.

Within the scope of the study, the effects of technological developments on public policies will be evaluated within the framework of e-government applications and of information communication technologies as a means of public policy. Then, the process of emergence of e-government policies in Turkey and the actors that are effective in the process of forming these policies will be mentioned in general. As the method of the study; thanks to literature search the main concepts have been explained, the practices have been evaluated and lastly, after the determination of the current situation, new proposals in addition to completed projects have been asserted.

Key Words: Public Policy, Information and Communication Technologies, E-Government

GİRİŞ

Günümüz dünyasında yaşanan, başta siyasi, sosyolojik, kültürel, ekonomik olmak üzere çok çeşitli alanları etkileyen değişim rüzgârı, iletişim ve bilgi teknolojilerindeki yeni gelişmelerle zirveye oturan “bilginin kullanımı” sayesinde tüm dünyaya yayılmıştır. Söz konusu değişim sürecinde Masuda’ya göre bilgi emek, hammadde gibi kaynakların yerine geçmekte ve sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişi sağlayan son derece önemli bir kaynak haline almaktadır (Masuda, 1990: 3). Bilginin bir kaynak olarak üretilmesi, üretilen bilginin işlenmesi ve dağıtılması ihtiyacı, bilgi ve iletişim teknolojilerini önemli bir araç haline getirmekle birlikte bilgiye dayalı etkin karar verme sistemlerini de gerekli kılmıştır. Dolayısıyla bilgi ve iletişim teknolojileri, devletlerin kamu politikası oluşturma sürecinde rolünü giderek artıran bir unsur niteliği taşımaktadır (Kırışık ve Sezer, 2015: 200). Kamu yönetiminin işleyişi bilgi ve iletişim teknolojileri ile niteliksel olduğu kadar niceliksel olarak ta değiştirilmektedir (Yıldız, 2003: 307). Kamu hizmetlerinin gün geçtikçe daha fazla internet aracılığıyla sağlanmaya başlanması kamu politikalarına yönelik etkinin çok boyutlu bir özellik kazanmasına neden olmuştur. Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler ekonomide e-ticaret, siyasette e-demokrasi gibi yansımalarla kendisini gösterirken, kamu yönetimi alanında e-devlet şeklinde varlık bulmaktadır (Yıldız, 2002: 77).

Çalışma kapsamında teknolojik gelişmelerin kamu politikalarına yönelik etkileri, bilgi teknolojilerinin devlet üzerindeki dönüşümü olarak karşımıza çıkan e-devlet uygulamaları ve kamu politikası aracı olarak bilgi iletişim teknolojileri çerçevesinde değerlendirilecektir. Son bölümde ise Türkiye’de e-devlet politikalarının ortaya çıkma süreçleri ve bu politikaların oluşturulma süreçlerinde etkili olan aktörlere genel olarak değinilecektir. E-devlete yönelik politika süreçlerinin incelenmesi, ülke kaynaklarının teknoloji yatırımları noktasında daha verimli kullanılması adına destekleyici olabilecektir. Bu süreçte konu üzerine yazılmış basılı eserlerden, kitaplardan, makalelerden, basın taraması esnasında ulaşılan gazete arşivlerinden yararlanılacak olup, araştırma problemiyle ilgili bilgi içeren dokümanların

sistematiik bir biçimde betimlenmesini, tasniflenmesini ve analizini içeren literatür taraması yöntemi kullanılacaktır.

KAMU POLİTİKASI VE E-DEVLET İLİŞKİSİNİN KAVRAMSAL AÇIDAN İNCELENMESİ

Kavram Olarak Kamu Politikası

Vatandaşların isteklerini karşılama ve bir uzlaşma ortamı tesis ederek toplumsal çatışmaları en alt seviyeye indirme görevine sahip olan siyasi iktidarın, söz konusu asli görevinin en önemli ürününü kamu politikası oluşturmaktadır. Hükümetler için halkın istekleri ve sorunları karşısında farkındalık sahibi olma gerekliliği doğuran kamu politikası, sağlıktan eğitime, sosyal güvenlikle savunma ve adaletle, dış ticaretten konut politikalarına kadar çok geniş bir yelpazeyi içermektedir. Bunun yanı sıra son halini alana kadar çeşitli aşamalardan geçen kamu politikası, belirlenme ve uygulanma süreçlerinde farklı bakış açılarına sahip birçok aktör için mücadele alanı oluşturmaktadır (Yıldız ve Sobacı, 2013: 17).

Kamu politikası kavramı için en genel çerçeveyi çizen Dye (1987), kamu politikasını hükümetlerin tercihleri temelinde ele almış, onların yapmayı veya yapmamayı tercih ettiği eylemler olarak tanımlamıştır (Aktaran Çevik, 1998: 103). Lasswell’e göre kamu politikası, “değer, amaç ve uygulama programlarının ortaya konulmasıdır” (Lasswell, 1979: 4). Bir başka tanıma göre kamu politikası, toplumsal alanda meydana gelen sorunlarla ilgili olarak hükümet tarafından alınan kararlara yol gösteren ölçüt, değer ve ilkelerdir (Usta, 2013: 78). Anderson tarafından amaçlı hareketler bütünü şeklinde ele alınan kamu politikası, kuruluş ve kişilerin sorun çözme noktasında rehber edindikleri politikalarlardır (Anderson, 1994: 6). Kamu politikasını kamu yönetiminin bir elemanı olarak ele alan Eryılmaz’a göre ise, kamu politikası toplumsal sorunların tanımlanması ve çözümlerinin belirlenmesi temelinde kanun yapma, idari düzenlemeleri gerçekleştirme ile ilgilidir. Aynı zamanda alternatif çözüm önerileri arasında seçim yapma, sorunların çözümüne yönelik en uygun yöntemlerin belirlenmesi ve bu yöntemlerin uygulamaya geçirilmesi süreçlerini içermektedir (Eryılmaz, 2016: 14-15). Çeşitli

toplum kademelerine hitap eden bir yapıya sahip olan kamu politikası, bir bakış açısına göre ortak iyiyi şekillendiren bir alanı oluştururken, diğer bir bakış açısına göre sürece dâhil olan aktörlerin çıkarlarını gerçekleştirmeye çalıştığı bir arenadır (Yerlikaya, 2015: 7). Kamu politikalarının oluşum sürecinde etkili olan aktörleri iki gruba ayırmak mümkündür. İlk grupta kamu politikasına yasal otoriteyi kullanarak şekil veren resmi aktörler diğer bir deyişle resmi politika yapımcıları vardır. Yasama ve yürütme erki başta olmak üzere üst düzey bürokratlar, kamu kurum ve kuruluşları bu aktörlere örnek verilebilmektedir. İkinci grubu ise resmi olmayan aktörler denilen sivil toplum örgütleri, siyasi partiler, medya ve kamuoyu gibi aktörler oluşturmaktadır.

Temelleri Lasswell tarafından atılan, “Politika süreci” olarak da kavramsallaştırılan klasik model, kamu politika sürecini beş aşamaya ayırdığını belirtmiştir (Kaptı, 2011: 24-25; Çalı, 2012: 17). Bu aşamalar öncelikle, bir konunun veya sorunun kamuoyunda yer edinmesi olan ve sürecin ilk aşamasını oluşturan “gündeme geliş”; niçin böyle bir politikaya gereksinim duyulduğu sorusuna cevap bulma amacı taşıyan “formüle ediliş” (Çalı, 2012: 18) aşamalarıdır. Sonrasında ise gündeme gelen ve formüle edilen problemler veya ihtiyaçların yazılı hale gelmesi ve çoğu zaman da yasalaşması sonucunu doğuran “kanunlaştırma”, bir kanuna ya da programa dönüştürülen politikanın sorumlu kurumlar tarafından yaşama geçirilmesi olan “uygulama” ve hükümetler tarafından benimsenen ve yaşama geçirilen kamu politikalarının etkisinin ölçülmesi veya amacına ulaşip ulaşmadığının analiz edildiği aşama olan “değerlendirme” aşamalarıdır (Çalı, 2012: 19-20).

Kamu politikaları geniş bir etki alanı yaratarak bireysel, sosyal ve ekonomik yaşamı tüm boyutlarıyla içine almaktadır. Dolayısıyla politika yapım sürecinde karar alıcı konumundaki kamu yönetimleri, politika belirleme etkinliğinin artırılması amacıyla çeşitli reform girişimleri gerçekleştirmektedir. Bu kapsamda politika oluşturma sürecinde katılımcılığın sağlanması önemli yaklaşımlardan birini oluşturmaktadır. Yerlikaya’ya göre kamu reformlarında ve kamu yönetiminin işleyişinde kısa ve orta vadede eğilim; bireysel ve örgütsel katılım taleplerinde artışın

yaşanacağı bir seyir izlemektedir. Söz konusu eğilimin şekillenmesinde ve güçlenmesinde en etkili araçlardan birini ise bilgi iletişim teknolojileri oluşturmaktadır (Yerlikaya, 2015: 2). Bilgi ve iletişim teknolojileri tarafından sunulan fırsatlar, kamu yönetimi eliyle politika haline getirilerek e-devlet kavramı etrafındaki çalışmalarla değerlendirilmektedir. Bilgi iletişim teknolojileri ve e-devlet, gerek örgütlenme ve hizmet sunumu, gerekse insan kaynakları yönetimi ve yönetim anlayışı gibi geniş bir alanı etkilemekle birlikte, kamu politikalarının oluşturulmasında katılımcılık açısından önemli imkânları beraberinde getirmektedir (Yerlikaya, 2015).

Bir Politika Olarak E-Devlet

Elektronik devlet veya kısa adıyla e-devlet, bilgi ve iletişim teknolojilerinin (BİT), kamu kurum kuruluşları tarafından hizmet sunumunda, yönetilenlerin ise demokratik yönetim sürecine katılmalarında kullanılması olarak tanımlanabilmektedir (Yıldız, 2007: 39). Bilgi teknolojilerini temel araç olarak kullanan e-devlet, vatandaşlar başta olmak üzere kamu kurumları ve iş dünyası gibi çeşitli kesimlere sunulan kamu hizmetlerinin verimliliğini arttırmaya imkân sağlamaktır (Carter ve Belanger, 2005: 5). Lofstedt’in kamu örgütlerinin yapı ve süreçlerinde meydana gelen değişimin BİT aracılığıyla sağlanması olarak tanımladığı e-devlet (Lofstedt 2005: 49), devletin vatandaşlara karşı yerine getirmekte yükümlü olduğu görev ve hizmetler ile vatandaşların devlete karşı olan görev ve hizmetlerinin karşılıklı olarak elektronik iletişim ve işlem ortamlarında kesintisiz olarak yürütülmesidir (TBD, 2006: 8). E-devlet vatandaşlar, özel sektör ve kamu arasındaki karşılıklı ilişkilerin, tarafların sunduğu ve yararlandığı hizmetlerin, devletin fonksiyonlarıyla ilgili etkileşimlerin elektronik ortam üzerine taşınması ve birebir kullanılabilmesinin yanında güvenli olarak yürütülmesini içermektedir.

E-devletin bir kamu politikası olarak ortaya çıkması ve farklı ülkelerde benimsenmesi, 1980’den sonra gerçekleşmiştir. Bilgisayar ve internetin bir arada kullanılması ile ortaya çıkan ve kamu kurumlarının kamu hizmetleri ya da onların bazı yönetim süreçlerinin farklı bir biçimde sunmasına yarayan yeni yolu/ yöntemi anlatan e-devlet kısa zamanda

dünyanın pek çok ülkesinde farklı düzeylerde de olsa uygulama imkânı bulmuştur (Demirhan, 2011: 7). Hemen hemen bütün ülkeler, e-devlet uygulamaları ile şeffaf bir devlet vizyonu, vatandaşların hizmetlere kesintisiz ve hızlı ulaşımı, kamusal hizmetlerde verimliliğin sağlanması, kamu kurumları arasında bilgi alış verişinde birliğin sağlanması, etkin ve katılımcı bir yapının oluşturulması gibi hususları gerçekleştirmeyi amaçlamaktadırlar (Kösecik ve Karkın, 2004: 119). E-devlet uygulamalarına, dünya ekonomisinin giderek bilgiye dayalı üretime geçişini içeren çevresel unsurlar, vatandaşlardan gelen hız, kolaylık, şeffaflık gibi talepleri içeren yönetsel unsurlar ve halkın siyasi alana katılımını ve güvenliğini içeren politik unsurlar kaynaklık etmektedir (Büke, 2002: 18-19).

Bir felsefe değişimini de ifade eden e-devlet uygulamaları, vatandaş potansiyelinin, insan kaynağının, iş süreçlerinin maksimum seviyede değerlendirilmesini içermektedir (Balcı, 2005: 31-32). Bu şekilde gerçekleşen bir felsefe değişimi, tek taraflı yönetimden ziyade karşılıklı bir yönetim anlayışının oluşmasını sağlamaktadır. Bir kamu politikası aracı olarak e-devlet, ortaya koyduğu yeni vizyonlarla kamu yönetiminin yeniden yapılandırılmasına katkı sağlamaktadır (Şahin, 2007: 516).

BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİNDE YAŞANAN DEĞİŞİMİN KAMU POLİTİKASI ÜZERİNE ETKİLERİ

Bilgi iletişim teknolojilerinin kullanım amacı bakımından zaman içinde geçirdiği değişim, kamu politikası süreçlerini ve aktörlerini de kaçınılmaz olarak etkilemiştir. Sobacı'ya göre kamu yönetiminde bilgi iletişim teknolojileri 1990lı yıllar öncesinde yönetsel odaklı ve içsel olarak, daha çok kurum içi iletişimi sağlamak ve işlemlerde etkinliği güçlendirmek amacıyla kullanılmaktaydı. Fakat bu tarihten sonra özellikle internetin ortaya çıkışı ve gelişimi üzerine vatandaşlara kamu hizmeti sunmak, sistemde yer alan diğer aktörlerle iletişime geçmek gibi dışsal amaçlara hizmet edecek şekilde bilgi iletişim teknolojileri kullanılmaya başlanmıştır (Sobacı, 2012: 5). Buna bağlı olarak gelişen e-devlet uygulamaları ise kendiliğinden ortaya çıkmaktan ziyade zaman içinde artan ihtiyaçların gerektirdiği ve BİT yardımıyla devamlılığını sağlayacak olan yeni

devlet anlayışının bir yansımasıdır (İnce, 2001: 12).

BİT'in kamu politikası oluşturma sürecinde yer alan tüm aktörlerce içselleştirilmesi, katılımcı yönetim, demokratik temsil gibi uygulamalara yönelik yerleşmiş pratiklerin yanı sıra toplumsal yaşam tarzı ve alışkanlıklarda da değişiklik meydana getirdiği görülmektedir. Aynı zamanda söz konusu benimseme, bu değişimi gerçekleştirirken yasal ve kurumsal çerçevenin değişime ayak uydurması yönünde baskın gücü oluşturmaktadır. Bilgi ve hizmet sunma, iletişim sağlama, işlem yapma gibi çok sayıda uygulamaya hali hazırda konu olan BİT, yeni imkânları ortaya koyacak şekilde gelişmeye devam etmektedir (Yerlikaya, 2015: 27).

Bir Kamu Politikası Aracı Olarak Bilgi ve İletişim Teknolojileri

Gelişmekte olan birçok ülkede ve OECD ülkelerinde, son zamanlarda e-yönetim olarak adlandırılan, BİT'nin siyasal karar verme sürecinde ve kamu yönetiminde stratejik olarak geliştirilmesi ve koordine edilmesi, ulusal e-yönetim politikası olarak formüle edilmektedir (Von Haldenwang, 2004: 418). Gerek kamu kuruluşlarının yapısında gerekse kamu hizmetlerinin sunumunda meydana getirdiği dönüşüm sebebiyle BİT'yi kapsayan kamu politikalarının oluşturulması önem arz etmektedir.

Vatandaş ihtiyaçlarının en hızlı ve en iyi şekilde giderildiği, maliyetlerin en aza çekildiği, karar alma ve vermede yönetişimin hâkim olduğu yönetim olarak ifade edilen etkin ve verimli kamu yönetiminin sağlanması adına, seçilen siyasi makamlar hem seçmen kitlesini memnun etmek hem de bürokrasiyi ve kamu masraflarını azaltmak adına bilgisayar teknolojilerine destek vermeye başlamışlardır (Arı, 2009: 42). Devletin yeniden yapılandırılmasını gerektiren bilgi teknolojileri ve bilgi toplumunu içeren yaklaşım, söz konusu yapılandırma içinde katılımcılık, rasyonellik, saydamlık ve etkinlik gibi özellikleri barındırmaktadır (Doğramacı, 1998: 7).

BİT, mekânsal ve zamansal uzaklıkları, sınırları engel olmaktan çıkardığı için söz konusu sıkıntılar dolayısıyla kamu yönetimi ile iletişime geçemeyen halk kesimlerinin hizmet taleplerini ilgili kesimlere ulaştırabilmelerini

sağlamaktadır. Bu özelliği ile BİT, kurumsal ve psikolojik sınırları ortadan kaldırarak, bireyi olası zaman ve mekân kısıtlarından kısmı olarak bağımsız kılmakta ve internet erişimine sahip bireylere kendini ifade fırsatı sunarak onları güçlendirmektedir. Bilgi kaynağı ve söylem sahibi olmak, politika aktörü olmanın zorunlu şartıdır. Dolayısıyla BİT, bireylere politika aktörü olma olanağı sunan bir araç niteliği taşımaktadır (Yerlikaya, 2015: 34).

Bir kamu politikasının formüle edilmiş sürecinde, ilgili alan hakkında detaylı bilgi sahibi olmak, ihtiyaçların tam olarak tanımlanması, söz konusu politikaya yönelik alternatiflerin geliştirilmesi ve kısıtların belirlenerek buna uygun olarak stratejiler oluşturulması son derece önem taşımaktadır. Ek olarak olası problemlerin saptanıp açık şekilde ortaya konulması ve sağlanacak çözüm ile ulaşılabilecek hedeflerin iyi bir şekilde analiz edilmesi gerekmektedir (Kaptı, 2011: 34). Dolayısıyla bilgi ve iletişim bir kamu politikasının her alanına sirayet etmektedir ve gereklidir. Sağlanması ise BİT'nin kamu yönetimi alanında etkin kullanımı ile gerçekleşmektedir.

Çok yönlü ve çok aktörlü bir yapı teşkil eden kamu politikası süreci, BİT kullanımı sayesinde daha anlaşılır bir özellik kazanacaktır. Vatandaşlar BİT kullanımı ile birlikte yasal düzenlemeler, karar verme sürecinde kullanılan belgeler, meclis kayıtları gibi noktalarda bilgi sahibi olabilecektir. Kamu politikası içeriğinin oluşmasına elektronik ortamda seçim, anket ve referandum gibi yöntemlerle dâhil olan ve etki eden vatandaşların uygulanan politikayı benimsemesi ve politikaya uyumu kolaylaşmaktadır (Coglianese, 2004: 85). Geleceğe yönelik olarak, hizmet sunumunda BİT'nin sürekli gelişim içinde olmasının kamu politikası olarak benimsendiği Türkiye'de her bir kamu kurumunun bilgi teknolojilerini temel alan stratejik bir plana sahip olması önerilmektedir. Buna bağlı olarak neredeyse tüm kamu kurumlarının stratejik planlarında bilgi ve iletişim altyapısını geliştirmenin stratejik amaç ve hedef olarak belirlendiği görülmektedir (Kırışık ve Sezer, 2015: 204).

Kamu yönetiminde gerek pratik gerek teorik çerçevede BİT'nin sağladığı faydalar, hizmet sunum biçimleri ve araçları, siyasi ve idari karar alma mekanizmaları, örgütlenme ve

personel yönetimi gibi geniş bir etki alanında kendisini göstermektedir. Kamu kurumları söz konusu etkiyi e-devlet kavramı çerçevesinde şekillenen bir süreç dâhilinde benimsemekte ve yönlendirmektedir (Yerlikaya, 2015: 2).

BİT Kapsamında E-Devlet Politikasının Etkileri Üzerine

Kurumsal etkileşimi temel alan hizmetler ve basit bilgi aktarımı düzeyindeki 1990lı yılların e-devlet uygulamaları, 2000li yıllarla birlikte daha bütüncül ve kesintisiz hizmet sunumu seviyesine erişmiş, kurumsal sanal işlemleri odak noktasına almaya başlamıştır. Buna bağlı olarak e-devlet çevirim içi bilgi sunma, işlem yapma, kesintisiz ve kişiselleştirilmiş hizmet sunma gibi aşamaları kapsayan bir tanıma ulaşmıştır (OECD, 2003: 74).

Vatandaş tercihlerinin belirlenmesi, bilgi paylaşımı, herhangi bir konuda hâkim görüşün ortaya konuşması, politika müzakeresi, kamuoyu düşüncesinin çerçevelere hapsedilmeden ifadesi BİT tabanlı katılım uygulamaları sayesinde mümkün olmaktadır. Söz konusu uygulamalar ile daha geniş kesimlere ulaşılmakta, bu kesimlerin sağladığı katkı daha hızlı ve sistematik şekilde analiz edilmektedir. Geleneksel katılım yöntemlerine kıyasla politika sürecine daha fazla genişlik kazandıran BİT tabanlı katılım uygulamaları, sürece zaman ve mekân esnekliği tanıyarak takip ve değerlendirmesinin koordineli şekilde yürütülmesini, vatandaşa geri bildirimde bulunulmasını sağlamaktadır (OECD, 2003: 77). Elektronik devlet modeline geçilmesi, gerek devletin ağır bürokratik işlemler nedeniyle yaşadığı kırtasiyecilikten kurtarmak, gerekse giderek artan kamusal ihtiyaçların etkin ve hızlı şekilde karşılanması açısından önem arz etmektedir (Arı, 2009: 13). Kamu yönetiminde BİT'in kullanılması öncelikle karar verme sürecinin kısaltmasını sağlayarak uzun evrak işlerinde boğulan bir yönetim sürecine çare olmaktadır (Leblebici vd, 2003: 504).

E-devlet uygulamalarının güçlü yanları olduğu gibi şüphesiz zayıf yanları da mevcuttur. Başta ekonomik güçlük ve nitelikli insan kaynağı olmak üzere; eğitim, teknolojik altyapı gibi birçok faktör e-devlet politikasının uygulamaya geçmesinde etkili olmaktadır. Bunların yanı

sıra toplumun sosyo-ekonomik yapısı, konu ile ilgili politik kararlılık, devlete duyulan güven, merkezîyetçilik veya yerinden yönetime ne kadar ağırlık verildiği gibi durumlar yine BİT konusundaki politikalara etki eden faktörlerdendir (Balcı ve Kırılmaz, 2009: 47). Yine, e-devlet aracılığıyla etkin ve verimli bir kamu yönetiminin gerçekleştirilmesi, toplumsal dönüşümün sağlanması ile ilişkilidir. Gerçekleştirilecek projelerin başarıya ulaşması için toplumun e-devlet uygulamalarına hazır olması önemlidir.

Katılımcılık açısından kayda değer bir altyapı sağlayan e-devlet uygulamaları sınırlı da olsa katılımcılığı olumsuz etkileyebilecek risklerde içermektedir. E-devlet ile geliştirilen ileri kimlik tanımlama, kayıt tutma ve izleme imkânları, bireylerin kendi rızaları dışında izlenmesi riskini doğurmaktadır. Her ne kadar katılım olgusu açıklık gerektiren bir eylem olsa da, bireyler için izlenme veya fişlenme algısı oluştuğunda bu durum katılımcılık için olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir (Yerlikaya, 2015: 44-45). Ayrıca, BİT tabanlı uygulamaların kullanımında BİT'e erişim olanağı ve bu teknolojileri kullanma yeteneğinin bulunması ayırıcı bir özellik niteliği taşımaktadır. Söz konusu durumlara sahip olan kesimlerin taleplerinin politika sürecine daha fazla yansımaya temsilde adaletsizlik riskini artırabilmektedir. Diğer taraftan teknoloji kullanımının daha çok gençler arasında yaygınlık göstermesi, BİT tabanlı şekillenecek olan sosyal ve ekonomik yaşam karşısında yaşlı kesimin dışlanması ve zor durumda kalması ihtimalini ortaya çıkarmaktadır (Yerlikaya, 2015: 39).

Yine, kamu politikası sürecinde bilgi ve iletişim teknolojisi kullanımında engelliler için erişim güçlüğüne bulunması, aşırı enformasyon sorunu, kamu yönetimi bilgilerinde gizlilik olması gibi sorunlarla karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Bunların yanı sıra BİT'nin sürekli gelişen ve yenilenen bir alan olması bu yeniliklere uyumun sağlanması için yasal düzenlemelerin yapılmasını gerekli kılmaktadır. Söz konusu düzenlemelerin uzun zaman alması ise yasal problemlere yol açmakta ve teknolojinin ortaya çıkardığı sorunlara çözümler üretmekte geç kalınmaktadır (Altınok, 2005: 147). İnternet üzerinde bulunan bilgilerin çalınabilmesi, internetin virüs saldırılarına

açık olması gibi tehditlerin de, fırsatların etkin kullanımı ve politikaların başarıya ulaşabilmesi adına ortadan kaldırılması büyük önem taşımaktadır.

TÜRKİYE'DE E-DEVLET POLİTİKASI VE YÖNETİMİ

Bilgi çağı olarak kabul gören günümüzde, bilgi ve buna bağlı teknolojileri üreten, kullanan, depolayan devletlerin gerek yurttaş refahı gerekse uluslararası güç dengesi bakımından yönlendirici bir konuma yükseldikleri gözlemlenmektedir. Buna bağlı olarak söz konusu teknolojilere işlerlik kazandırılması her ülke için önem taşımaktadır.

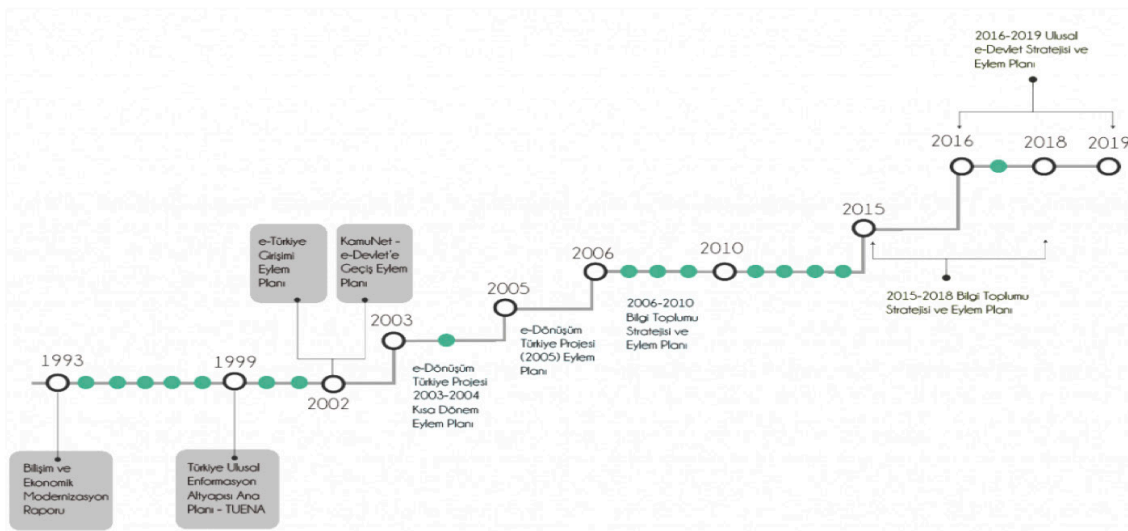
Türkiye'de e-sistemlerin gelişimine bakıldığında sürecin 1960'lara uzandığı görülmektedir. Örnekler kapsamında ilk bilgisayar kullanımının Karayolları Genel Müdürlüğü'nde olduğu, 1963 yılında ise DSİ ve İş Bankası'nın bilgisayar kullanımına geçtiği ifade edilmektedir. Bu konuda ilk kurslar 1964-65 yıllarında İTÜ ve ODTÜ tarafından düzenlenmiş, 1980lerde artan bilgisayar kullanımının ardından 1995 yılında ise internet kullanımının başladığı bir ortam oluşmuştur. Bu çerçevede bilgi toplumuna giden yolda ihtiyaç duyulan kurumsal ve yasal altyapının oluşturulma süreci 1980li yıllarla başlamış bulunmaktadır. Örneğin, 1983 yılında Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu oluşturulmuştur (KHK'nin Tarihi - No: 16/08/1983 - 77). Bu kurul aracılığıyla Türkiye için bilim ve teknoloji politikasının temelini oluşturan önemli adımlar atılmıştır (Aktel, 2003: 239). Uzun vadeli bilim ve teknoloji politikalarının oluşturulması konusunda aktörlerden birini oluşturan kurul, yönetim mantığı çerçevesinde hareket ederek e-devlet uygulamalarının bir politika olarak benimsenmesi, verimliliğinin artırılması, zenginleştirilmesi sürecine yaptığı toplantılar ile önemli katkılar sunmuştur.

Bilgi toplumu hedefinin gerçekleştirilmesi sürecinde e-devlet çalışmaları kapsamında somut adımların atıldığı yıl olarak 1998 yılı kabul edilmektedir. Türkiye Bilişim Derneği'nin bu kapsamda yaptığı çalışmalar ve TBMM'de Bilgi ve Bilgi Teknolojileri Grubu'nun oluşturulması bu tarihte söz konusu olmaktadır (Arifoğlu, 2004: 167-170). 1998 yılında 1998/13 sayılı Başbakanlık Genelgesi

ile kamu bilgisayar ağının hayata geçirilmesi için KamuNet Teknik Kurulu oluşturulmuştur. Bu kurul tarafından 2002 yılında e-Avrupa+ ve e-Türkiye çalışmaları doğrultusunda e-Devlet'e Geçiş Eylem Planı hazırlanmıştır. 2003-2005 yılları arasında ise e-Dönüşüm Türkiye Projesi kapsamında çeşitli çalışmalar

yapılmıştır. 2006 yılında e-Dönüşüm Türkiye Projesi kapsamında bilgi toplumuna yönelik 2006-2010 yıllarını kapsayan ve vatandaş odaklı hizmet dönüşümünü temel alan "Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı" hazırlanmış ve uygulamaya konulmuştur (www.edevlet.gov.tr).

Şekil 1. Türkiye'de E-Devlet Politikaları Çerçevesinde Plan ve Belgeler

Kaynak: Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, "E-Devlet Portalı" [http://www.edevlet.gov.tr/e-devlet-hakkinda/]internet sitesinden 09 Ağustos 2017 tarihinde edinilmiştir.

E-Devlet politikalarına yönelik görev ve sorumluluk 2011 yılına gelindiğinde aynı yıl yürürlüğe giren 655 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı'na (UDHB) verilmiş, Bakanlık bünyesinde Haberleşme Genel Müdürlüğü çatısı altında e-Devlet çalışmalarının yapılması için e-Devlet Hizmetleri Dairesi Başkanlığı kurulmuştur (www.edevlet.gov.tr). Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, bilgi toplumu politikası çerçevesinde Türkiye'nin e-Devlet politikasının bütüncül bir bakış açısı ile şekillendirilmesi için 2016-2019 Ulusal e-Devlet Stratejisi ve Eylem Planı'nı hazırlamıştır.

Tek bir kimlik doğrulama işlemiyle tüm hizmetlerin ortak bir noktadan hızlı bir şekilde kullanıcıya ulaştırıldığı "E-Devlet Kapısı" uygulaması 18 Aralık 2008 tarihinden bu yana hizmet veren önemli bir platformdur. E-Devlet

Kapısı'nın kurulması, işletilmesi ve yönetilmesi görev ve sorumluluğu Bakanlar Kurulu'nun 10/08/2006 tarihli kararı ile Ulaştırma Bakanlığı'nın koordinasyonunda ve ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının etkin katılımıyla Türksat A.Ş. tarafından yürütülmektedir (static.turkiye.gov.tr) "www.turkiye.gov.tr" internet adresi üzerinden ulaşılan e-devlet kapısı, kamudan hizmet alan vatandaşların hayatlarını kolaylaştırmakta, kamunun e-dönüşümünde maliyetleri düşüren çözümler sunmaktadır.

Kamu politikalarına önemli derecede yön veren 10. Kalkınma Planı (2014-2018) çerçevesinde bir kamu politikası olarak e-devlet uygulamaları hakkında durum analizi yapılmıştır. Plan'a göre 2012 yılı sonu itibarıyla 600'e yakın hizmet e-devlet kapısına entegre edilerek yaklaşık 14 milyon kayıtlı kullanıcıya ulaşılmıştır. Bütüncül bir kamu yönetiminin parçası olarak görülen e-devlet hizmetlerinde 2012 yılı itibarıyla

üzde 94,4lük bir vatandaş memnuniyetine ulaşmıştır (10. Kalkınma Planı, 2013: 53). Günümüz itibariyle 34.802.714 kayıtlı kullanıcıya sahip olan sistem, 2.326 hizmete erişim sağlamakta ve 360 kurumu yönetim çerçevesinde bünyesinde barındırmaktadır (www.turkiye.gov.tr/).

İdare tarafından bir politika olarak benimsenen e-devlet uygulamalarında şeffaf, etkin, hesap verebilir ve katılımcı özelliklere sahip bir kamu yönetimine katkı sağlayarak, toplumdaki dezavantajlı grupları da içine alacak şekilde kullanıcı ihtiyaçları göz önünde bulundurularak dizayn edilmiş hizmetlerin sunulacağı bir e-devlet yapısı amaçlanmaktadır. Söz konusu yapı içerisinde sunulan hizmetlerin kişisel bilgilerin korunması ve bilgi güvenliği dikkate alınarak kullanıcı odaklı olması yine amaçlar arasında yer almaktadır (10. Kalkınma Planı, 2013: 54). Bu kapsamda, Adres Kayıt Sistemi ve Elektronik Kamu Alımları Platformu (EKAP) oluşturulmuştur. Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS) ve T.C. Kimlik Kartı projelerinin pilot uygulamaları tamamlanarak yaygınlaştırılmaya başlanmıştır. Ayrıca Tapu ve Kadastro Bilgi Sistemi (TAKBİS), Kamu Güvenli Ağı, Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemi Altyapısı gibi e-devlet hizmet sunumu için gerekli olan temel bilgi sistemleri oluşturulmuştur. Ek olarak eğitim, sosyal güvenlik, sağlık gibi alanlarda uygulama projeleri gerçekleştirilmeye devam edilmektedir (10. Kalkınma Planı, 2013). Yine, maliye bakanlığınca aktif olarak uygulanan e-Bütçe, Vergi Dairesi Otomasyon Projesi (VEDOP), Say2000 (devletin gelir-gider hesaplarını yapan saymanlıkların otomasyona geçirilmesi projesi) gibi uygulamalar kamu mali kontrolünün sağlanması noktasında merkezi veri tabanı ile çalışan önemli örneklerdir (Arı, 2009: 44).

Bir kamu politikası olarak bilgi ve iletişim teknolojilerinin gerek bakanlıkların gerekse kamu kurumlarının stratejik planlarında da yer aldığı görülmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Vakıflar Genel Müdürlüğü söz konusu duruma verilebilecek örneklerdendir (Kırışık ve Sezer, 2015: 205). Kültür ve Turizm Bakanlığı 2015-2019 stratejik planında stratejik amaçlarını "Verimlilik temellerine dayalı sistemler kurarak kapasiteyi güçlendirmek, bilgiye hızlı ve doğru erişimi sağlamak" şeklinde belirlemiştir (sgb.kulturturizm.gov.tr). Bilim,

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ise 2013-2017 stratejik planında hedefler arasında "merkez ve taşra teşkilatında, kaliteli ve hızlı hizmet sunulmasına yönelik olarak, bilişim sistemleri ve e-hizmet sunma olanakları geliştirilecek, sistemlerin güvenliği ve sürekliliği sağlanacak, paydaşlarla ve e-devlet yapısı ile entegrasyon güçlendirilecektir" denilmektedir. Eylem olarak ise, "bakanlık bilgi işlem strateji belgesinin hazırlanması, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesinden" bahsedilmektedir (strateji.sanayi.gov.tr/). Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün stratejik planında (2015-2019) ise "Bilgi ve Teknoloji Kaynakları" başlığı altında uluslararası veri tabanlarının oluşturulması, kurum içi iletişim ve bilgi paylaşımı adına kullanılan kurumsal ağ yapılarının gelişimi, bilgi güvenliğinin sağlanması için izlenen politikalar ifade edilmektedir (www.sp.gov.tr/). Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın, Tüketici Hakem Heyetlerine elden başvuru yanı sıra, elektronik ortamda e-devlet sistemi üzerinden Tüketici Bilgi Sistemi ile yapılması imkânı da getirmesi başka bir örneği oluşturmaktadır.

Bilgi iletişim teknolojilerinin politika olarak hayata geçirilmesine diğer bir önemli örnek ise 2017 yılı içinde politika olarak gündeme alınan ve formüle edilen "milli e-posta" uygulamasıdır. Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı Ahmet Arslan, "Bilginin dışarıya gidip dolaşmadan içeride gezdiği bir platform. Böylece bilgimiz dışarıya çıkmadan çok daha güvenilir çok daha emniyetli bir şekilde Türkiye içinde hedef kişiye erişmiş olacak. Yerli ve milli e-posta sisteminin 2018 sonuna kadar çalışmasını bitirip bütün kamu kurum ve kuruluşlarının bunu kullanması sağlamış olacağız" (www.trthaber.com) "Vatandaşlarımız tarafından kullanılan e-posta sistemleri de yurt dışı menşeli sistemler ve tüm içerik ile bilgiler yurt dışında tutulmakta. Bu nedenle isteyen vatandaşlarımız milli e-posta sistemini kullanabilecek" (www.takvim.com.tr) şeklinde konu ile ilgili açıklama yapmış ve projeye güvenli iletişim altyapısına kavuşulacağını belirtmiştir. Dolayısıyla söz konusu proje, bilgi iletişim teknolojilerinin kamu politikaları çerçevesinde kullanıldığı yeni bir sayfanın habercisi olmuştur.

Ulusal düzeyde halkın hizmetine sunulan e-devlet; yerel yönetimler düzeyinde ise

e-devletin bir yansıması olarak ortaya çıkan ve geliştirilen e-belediye uygulamaları günümüzde yönetim ağında önemli bir yere sahiptir. Yıldırım ve Öner'e göre mobil faaliyetlerin yerel demokrasiye sağladığı katkıların başında bireyler ve kendi belirledikleri yönetim arasında güçlenen ilişki gelmektedir (Yıldırım ve Öner, 2004: 53). Bu kapsamda e-belediyecilik, en genel anlamıyla belediyelerin sunmakla yükümlü oldukları mal ve hizmetlerin, yöre halkına elektronik ortamda sunulması olarak açıklanabilmektedir. Belediye ile halkın elektronik ortamda iletişim kurmasını sağlayan söz konusu uygulama ile talep ve şikâyetler hızlı şekilde karşılık bulmaktadır (Alodalı, Tuncer, Usta ve Halis, 2012: 88). E-belediye uygulamaları ile her birey eşit biçimde sunulan hizmetlerden faydalanırken, aynı zamanda yerel yönetimlerin işleyişi hakkında bilgiye ulaşabilmektedir. Kentlerle ilgili olarak trafik ve yol yönlendirmeleri, aboneliklerde ve ödemelerde hız kazanımı, imar durumu hakkında bilgiye kolay erişimin sağlanması, belediye meclis kararlarının ilan edilmesi gibi hususlar; yerel halkın yönetimdeki etkinliğini teşvik etmektedir (Güler, Şahnagil ve Güler, 2016: 1396). Kurumsal tanıtım, resmi başvurular için bilgi ve belge sunumu, meclis kararlarının yayınlanması, stratejik planların yayınlanması, beyaz masa uygulaması, e-bilgi edinme, e-talep ve e-şikâyet formu gibi birçok uygulamayı web siteleri aracılığıyla halka sunan yerel yönetimler (Alodalı vd., 2012: 92), bütçe ve muhasebe işlemlerini de web tabanlı yazılımlarla desteklemektedirler.

Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü (TODAİE) çatısı altında bulunan Yerel Yönetimler Araştırma ve Eğitim Merkezi (YYAEM), İçişleri Bakanlığı önerisi üzerine bir proje hazırlamıştır. "Yerel Yönetimler Bilgi Tabanı Projesi" (YERELBİLGİ Projesi) adındaki proje taraflar arasında protokol imzalanması ile birlikte 4 Nisan 2001'de yürürlüğe girmiştir. Proje temelinde amaç, yerel yönetimlere ait ilgili verilerin elektronik ortamda toplanarak, bu verilerin politika geliştirme ve karar alma sürecine yardımcı olacak şekilde derlenmesidir. Proje 2003 yılı itibarıyla İçişleri Bakanlığı tarafından yürütülmektedir (www.yerelnet.org.tr). Yine, TODAİE – YYAEM işbirliğinde "YerelNet" adında bir internet paylaşım ağı kurulmuştur. "www.yerelnet.org.tr" adresinde kullanıma açılan ağ, merkezden

sunulan bilgiler yanında tüm belediyelerin kendilerine ait bilgileri ilk elden girebilecekleri, hemşehrilerin ikamet ettikleri belediyeye mesaj yoluyla ulaşabilecekleri, belediyelerin her türlü duyuruyu yapabilecekleri bir oluşuma sahiptir (Henden ve Henden, 2005: 61).

Özetle sonuçta Türkiye'de kamu politikası oluşturma ve karar verme sürecinde, hem merkezi hem de yerel düzeyde e-demokrasi uygulamalarının kullanımı vatandaş ve devlet arasında kurulacak ilişkide önemli değişiklikler meydana getirmektedir. Özellikle yerel düzeyde imar, konut, sağlık gibi alanlarda yürütülen kamu politikası oluşturma sürecinde belediye meclisinin BİT kanalları ile halkın görüş ve önerilerine başvurması politika sürecinin şeffaflığı açısından önemli bir noktayı oluşturmaktadır. Yine, karar verme sürecine özel sektör ve sivil toplumun da katılımının sağlanması politikalarda açıklığı ve uyumu beraberinde getirmektedir (Kırışık ve Sezer, 2015: 208).

Diğer yandan her ne kadar merkezi ve yerel düzeyde e-devlet fikri kabul görmüş olsa da çözüm için bekleyen mali, teknik ve personel kaynaklı noktalarda bulunmaktadır (Yıldız, 2007: 42). Yasal mevzuat, teknolojik ilerlemedeki sıkıntılar, bütçe kısıtları, erişim konusundaki adaletsiz dağılım, teknoloji kullanımı konusundaki bilginin hizmet veren ve alan tarafından sürekli geliştirilmesi zorunluluğu gibi durumlar Türkiye'de e-devlet ve bağlı olarak e-belediyecilik uygulamaları için engellerden bazılarını oluşturmaktadır (Henden ve Henden, 2005: 58). Yine, e-devlet uygulamaları için vazgeçilmez olan bilgi paylaşımını özendiren örgütsel kültürün ve kurumlar arası işbirliğinin tam olarak kurumlarda sağlanamaması çözüm bekleyen konulardan birini oluşturmaktadır (Kırışık ve Sezer, 2015: 208). Dijital bölünme veya sayısal uçurum olarak ifade edilen teknoloji sahipliği ve kullanımındaki eşitsizlik yine e-devlet uygulamaları önündeki engeller arasında sayılmaktadır. Sayısal uçurum nedeniyle e-devlet hizmetlerinin sunulduğu elektronik ortama erişim için gerekli olan şartları herkesin taşıması mümkün olmayabilmektedir. İnternet erişiminin eşit şekilde sağlanması, bireylerin aynı oranda teknoloji kullanabilme becerisine sahip olması e-devlet uygulamalarının her kesime adil şekilde ulaşması açısından önem

arz etmektedir. Söz konusu koşulların tam anlamıyla sağlanamaması bazı kesimlerin dezavantaja sahip olabileceğini göstermektedir (Demirhan, 2011: 46). 5369 sayılı kanunun 2. maddesi “evrensel hizmet” tanımı yapmaktadır. Bu maddeye göre evrensel hizmet, “Coğrafi konumlarından bağımsız olarak Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde herkes tarafından erişilebilir, önceden belirlenmiş kalitede ve herkesin karşılayabileceği makul bir bedel karşılığında asgari standartlarda sunulacak olan, temel internet erişimi de dâhil elektronik haberleşme hizmetleri” olarak tanımlanmaktadır (5369, md.2). Söz konusu madde gereği e-devlet uygulamalarında da nesnelliğin sağlanması önemli bir noktayı oluşturmaktadır.

SONUÇ

Küreselleşmeyle birlikte hızlanan bilginin paylaşımı, iletişim ve bilişim teknolojilerindeki gelişmeler vatandaşın devletten ve devlet kurumlarından beklentilerinde dönüşümü beraberinde getirmiştir. Vatandaşın beklentilerinde meydana gelen artış klasik devlet uygulamaları ile karşılanamaz hale gelmiş, devletin içinde bir değişimi gereklilik haline getirmiştir. Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişle birlikte devletin yeniden yapılandırılmasının katılımcılık, rasyonellik, saydamlık ve etkinlik gibi özellikleri de kapsamı söz konusu olmuştur. Bilginin bir kaynak haline gelmesi, bilgi ve iletişim teknolojilerinin (BİT) kamu politikası oluşturma sürecinde önemli bir rol üstlenmesine yol açmıştır. En genel ifade ile yönetilenlerin demokratik yönetim sürecine katılmasında ve kamu kurum ve kuruluşların hizmet sunumunda BİT'nin kullanılması olarak tanımlanabilen e-devlet, söz konusu değişimin günümüzdeki en önemli şeklini yansıtmaktadır.

Bilgi ve iletişim teknolojileri kamu politikalarını iki yönlü etkilemektedir. İlk olarak BİT'nin kamu politikası oluşturma sürecinde kullanılmasıdır. Kamu politikası oluşturma ve uygulama sürecinde bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı, söz konusu süreçlerde politikaların doğru, anlaşılır ve etkili bir şekilde hayata geçirilmesinde önemli avantajlar sağlamaktadır. İkinci olarak ise, BİT kullanımı sonucu ortaya çıkan sorunlara çözüm olarak kamu politikası oluşturulmasıdır¹. Kamu

politikası oluşturma sürecinin her aşamasına sirayet eden BİT, katılım mekanizmalarının önünü açarak bireylere birer politika aktörü olma imkânı sağlamaktadır. E-devlet ve yönetim anlayışı sonucunda vatandaşlar yanında özel sektör ve sivil toplum örgütleri de kamu politikası oluşturma ve karar verme sürecinin önemli aktörleri haline gelmeye başlamıştır.

BİT, mekânsal ve zamansal uzaklıklar nedeniyle kamu yönetimi ile iletişime geçemeyen halkın hizmet taleplerini aracısız bir şekilde ilgili kişi ve makamlara ulaştırabilmelerini sağlamaktadır. BİT'i kullanabilir hale gelen ve e-devlet uygulamalarına uyum sağlayan vatandaşlar, politik karar alma ve politika üretme süreçlerinde daha aktif rol almaya başlamaktadır.

Toplumun ve sivil toplum örgütleri, dernekler gibi kesimlerin kamu politikalarının oluşturulmasında hak talep etmeleri, 2000li yıllarla birlikte bireysel, ekonomik ve sosyal alanda BİT'in görünür bir hale gelmesi, stratejik yönetim girişimleri, e-devlet uygulamalarının gelişim göstermesi yönetimde katılımcılığın Türkiye'nin gündeminde de yer bulmasını sağlamıştır. Türkiye'de e-devlet süreci ile beraber kamu kurumlarının web sayfalarını oluşturması, uygulanan politikalar ve ortaya çıkan sorunlar kapsamında vatandaş görüşüne başvurulması, bilgi edinme hakkı dikkate alınarak hareket edilmesi devlet ile vatandaş arasındaki elektronik ortamda gelişen ilişki için önemli dönüşümlere yol açmaktadır. Bu durum kurumların bilgi ve iletişim alt yapılarını geliştirme yönünde daha fazla çaba sarf etmelerini gerekli kılarken, vatandaş talepleri doğrultusunda politikalar geliştirmelerine zemin hazırlamaktadır.

Türkiye'de 1990lı yıllarla birlikte somut aşamalardan geçmeye başlayan BİT'nin gelişimi günümüze kadar önemli bir yol kat etmiş olsa da karar verme ve kamu politikası oluşturmada e-demokrasi imkânlarının tam olarak kullanıldığı söylenememektedir. E-devlet uygulamalarında yaşanan ilerlemeye rağmen vatandaşın etkinliği ve uygulamanın güvenilirliği hala sorgulanır seviyede kalmaktadır. Bu kapsamda katılımcı yönetimin başlıca bir politika tercihi olarak kabul edilmesi çözüm önerileri arasında gösterilebilir. Söz

konusu yaklaşımın politika ve strateji, araştırma ve geliştirme, yenilik, izleme ve değerlendirme gibi boyutlar üzerine inşa edilmesi diğer bir gerekliliği arz etmektedir. Yine, ilgili mevzuat ve politikaların vatandaşın üzerinde müzakere yapabileceği ve öneri sunabileceği bir platformda halka açılması katılım açısından fayda sağlayabilecektir. Bunun yanı sıra kamu politikalarına ilişkin olarak aktörler tarafından sosyal mecrada dile getirilen görüşlerin toplanması, analizi ve politika sürecine yansıtılması sağlanmalıdır.

Yine, BİT kullanımında fırsat eşitliğini

sağlayacak mekanizmaların hayata geçirilmesi, bilgi çağının sağladığı imkânlardan toplumun her kesiminin faydalandırılması, vatandaş talepleri doğrultusunda kamu hizmet sunumunun belirlendiği bir yapının ve anlayışın oluşturulması gerekmektedir. Kamu politikası sürecinde ve kamu hizmetlerine ilişkin kararlarda BİT'den yararlanılarak beklentilerin dikkate alınması, yönetimlerin şeffaflık ve hesap verebilirliğine katkıda bulunacağı gibi kamu politikalarının etkinliğini artıracaktır. Bu noktada fırsatların etkin kullanımı için tehditlerin ortadan kaldırılmasının önem taşıdığı unutulmamalıdır.

SON NOTLAR

Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı'na verilen ve gecikmesinde sakınca bulunan hallerde (suç işlenmesinin önlenmesi, kamu düzeninin korunması, milli güvenlik gibi

sebeplerle) yargı kararı olmaksızın kullanılan, internet sitelerinde içeriğin çıkarılması, sitenin erişime kapatılması gibi yetkiler BİT aracılığıyla oluşan sorunlara yönelik çözüm amaçlı ortaya konulan bir kamu politikasıdır (Kırışık ve Sezer, 2015: 210).

KAYNAKÇA

Aktel, M. (2003), Küreselleşme ve Türk kamu yönetimi, Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

Alodalı, F. B., Tuncer, A., Usta, S. ve Halis, M. (2012). Yerel yönetimlerde e-belediyeçilik uygulamaları: Akdeniz bölgesi örneği, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 83-95.

Altınok, A. R. (2005). E-dönüşüm yolunda Türkiye: e-devlet stratejisi hazırlama süreci ve yaşanan sorunlar, Ahmet Nohutçu ve A. Balcı (Der.) *Bilgi Çağında Türk Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması-I* içinde (ss. 133-167), İstanbul: Beta Yayınları.

Anderson, J. E. (1994). *Public policymaking an introduction*, 7. Edition, Boston, Houghton Mifflin Company.

Arı, M. (2009), Türk kamu yönetiminde e-devlet uygulamalarının örgütsel yapıya etkisi ve bir model önerisi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Sakarya.

Arifoğlu, A. (2004), E-dönüşüm, yol haritası, dünya ve Türkiye, Ankara: Sas Bilişim Yayınları.

Balcı, A. (2005). Kamu yönetiminde çağdaş yaklaşımlar ve kamu hizmet sunuma etkileri,

C. Can Aktan ve U. Saran (Ed.), *Kamu Yönetiminde ve Kamu Hizmetlerinde Kalite* içinde, Ankara: Hizmet-İş Sendikası Yayınları.

Balcı, A. ve Kırılmaz, H. (2009). Kamu yönetiminde yeniden yapılanma kapsamında e-devlet uygulamaları, *Türk İdare Dergisi*, (463), 45-70.

Büke, A. (2002). *Bilişim çağında e-devlet ve e-Türkiye*, İzmir: İzmir Ticaret Odası Yayınları.

Carter, L., ve Belanger, F. (2005). The utilization of e-government services: citizen trust, innovation and acceptance factors, *Info System Journal*, 15(1), 5-25.

Coglianesi, C. (2004). E-rulemaking: information technology and regulatory policy: new directions in digital government research, *Social Science Computer Review*, 22 (1), 85-91.

Çalı, H. H. (2012). Aile içi şiddet: bir kamu politikası analizi, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 1-25.

Çevik, H. H. (1998) *Kamu politikaları analizi çalışmaları üzerine türkiye açısından bir değerlendirme*, *Amme İdaresi Dergisi*, 31(2), 103-112.

Demirhan, Y. (2011). Türk Kamu yönetiminde e-devlet politikası ve yönetimi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi. Ankara.

Doğramacı, A. (1998), Kamu-net'98 kamu bilgisayar ağları konferansları, Ankara: T.C. Başbakanlık Basımevi.

Eryılmaz, B. (2016), Kamu Yönetimi: düşünceler, yapılar, fonksiyonlar, politikalar. 9. Baskı, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.

Güler, T., Şahnagil, S. ve Güler, H. (2016). 2000'li yıllarda yerel demokrasi ve yerel yönetimlerde demokratik uygulamalar, 1. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Kitabı içinde (ss. 1388-1403), Elazığ: Asos Yayınları.

İnce, M. (2001), Elektronik devlet: kamu hizmetlerinin sunulmasında yeni imkânlar, Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayını.

Henden, B. ve Henden, R. (2005). Yerel yönetimlerin hizmet sunumlarındaki değişim ve e-belediyeçilik, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 4(14), 48-66.

Kaptı, A. (2011). Kamu politika süreci: teorik perspektifler. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Kırışik, F. ve Sezer, Ö. (2015). Bilgi ve iletişim teknolojilerinin (bit) kamu politikası oluşturma sürecindeki rolü. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 11(2), 199-216.

Kösecik, M. ve Karkın N. (2004), Belediye yöneticilerinin ve meclis üyelerinin e-devlete bakışı: Denizli örneği, Türk İdare Dergisi, 76(443), 119-139.

Lasswell, H. (1979). The politics and economics of public policy, Homewood, II: Dersey Press.

Leblebici, D. N., Öktem, M. K. ve Aydın, M. D. (2003). Türkiye'de kamu kesiminde bilgi teknolojileri uygulamaları ve e-bürokrasi: örgütsel dönüşüm üzerindeki etkiler, Kamu Yönetiminde Kalite 3. Ulusal Kongresi, Ankara: TODAİE.

Lofstedt, U. (2005). E-government-assesment of current research and some proposals for future directions, International Journal of Public Information Systems, (1), 39-52.

Masuda, Y. (1990). Managing in the information society, USA: Mass., Basil Blackwall

OECD (2003), The e-government imperative, Paris.

Sobacı, M. Z. (2012). E-devlet: kuramsal bir bakış, M. Z. Sobacı ve M. Yıldız (Ed.), E-Devlet: Kamu Yönetimi Ve Teknoloji İlişkisinde Güncel Gelişmeler, Ankara: Nobel Yayınları.

Şahin, A. (2007). Kamu çalışanlarının e-devleti algılayış biçimleri: beklentiler ve sorunlar, B. Eryılmaz, M. Eken, M. Şen (Ed.), Kamu Yönetimi Yazıları içinde, Ankara: Nobel Yayınları.

Türkiye Bilişim Derneği. (2006). E-devlet kavramları el kitabı, Türkiye Bilişim Derneği Kamu Bilişim Platformu VIII, Antalya.

Usta, A. (2013). Kamu politikaları analizine kuramsal bir bakış. Yasama Dergisi, (24), 78-102.

Von Haldenwang, C. (2004). Electronic government (e-government) and development, The European Journal of Development Research, 16 (2), 417-432.

Yerlikaya, H. (2015). Kamu politikalarının oluşturulmasında katılımcılık ve bilgi ve iletişim teknolojileri, Planlama Uzmanlığı Tezi, Kalkınma Bakanlığı Bilgi Toplumu Dairesi Başkanlığı, Ankara.

Yıldırım, U. ve Öner, Ş. (2004), Bilgi Toplumu sürecinde yerel yönetimlerde eğitim-bilişim teknolojilerinden yararlanma: Türkiye'de e-belediye uygulamaları, The Turkish Online Journal of Educational Techonology, 3(1), 49-60.

Yıldız, M. (2002). Bir kamu politikası aracı olarak internet kafeler, Amme İdaresi Dergisi, 35 (2), 77-92.

Yıldız, M. (2003). Elektronik e-devlet kuram ve uygulamasına genel bir bakış ve değerlendirme, M. Acar ve H. Özgür (Ed.), Çağdaş Kamu Yönetimi- I içinde (ss.305-327), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Yıldız, M. (2007). Uluslararası Kuruluşların Türkiye'nin e-devlet siyasalarına etkisi, Amme

İdaresi Dergisi, 40(2), 39-55.

Yıldız, M. ve Sobacı, M. Z. (2013). Kamu politikası kuram ve uygulama, Ankara: Adres Yayınları.

Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü 2015-2019 Stratejik Planı [URL:http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/EGR4+VGM_Stratejik_Plan_2015-2019.pdf] internet adresinden 09 Ağustos 2017 tarihinde edinilmiştir.

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı 2013-2017 Stratejik Planı [URL: <https://strateji.sanayi.gov.tr/DokumanGetHandler.ashx?dokumanId=54ee5586-7c04-415a-a6a0-f12d669da44b>] internet adresinden 09 Ağustos 2017 tarihinde edinilmiştir.

Devletin kısayolu e-devlet kapısı [URL: <https://static.turkiye.gov.tr/downloads/portal/e-Devlet-Kapisi-Sunumu.pdf>] internet adresinden 17 Ekim 2017 tarihinde edinilmiştir.

E-Devlet portalı, e-devlet hakkında [URL: <http://www.edevlet.gov.tr/e-devlet-hakkinda/>] internet adresinden 07 Ağustos 2017 tarihinde edinilmiştir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı 2015-2019 Dönemi Stratejik Planı [URL: <http://sgb.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/39219,stratejik-plan-2015-2019v3pdf.pdf?0>] internet adresinden 08 Ağustos 2017 tarihinde edinilmiştir.

Milli e-posta sistemi geliyor [URL: <http://www.trthaber.com/haber/gundem/milli-e-posta-sistemi-geliyor-327826.html>] internet adresinden 11 Ağustos 2017 tarihinde edinilmiştir.

Onuncu Kalkınma Planı [URL: [http://kkp.tarim.gov.tr/sp/Onuncu%20Kalk%C4%B1nma%20Plan%C4%B1\(2014-2018\).pdf](http://kkp.tarim.gov.tr/sp/Onuncu%20Kalk%C4%B1nma%20Plan%C4%B1(2014-2018).pdf)] internet adresinden 08 Ağustos 2017 tarihinde edinilmiştir.

Yerel Yönetimler Merkezi - Merkez Hakkında [URL: <http://www.yerelnet.org.tr/genel/hakkimizda.php>] internet adresinden 10 Eylül 2017 tarihinde edinilmiştir.

5369 Sayılı Evrensel Hizmetin Sağlanması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun [URL: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/06/20050625-2.htm>] internet adresinden 17 Ekim 2017 tarihinde edinilmiştir.